

Obsah

Predslov	3
Predslov k 2. vydaniu	5

Časť I

EPIDEMIOLOGIA

1. EPIDEMIOLOGIA – PREVENTÍVNY MEDICÍNSKY ODBOR (P. Bakoss)	7
1.1 Charakteristika a ciele epidemiológie	7
1.2 Klinická epidemiológia	8
1.3 Molekulárna epidemiológia	9
1.4 Prevencia a jej stupne	9
1.5 Národný program podpory zdravia	10
2. STRUČNÝ NÁČRT DEJÍN EPIDEMIOLOGIE (P. Bakoss)	13
2.1 Obdobie empirickej epidemiológie	14
2.2 Obdobie populačnej epidemiológie (sanitárnej štatistiky)	16
2.3 Obdobie epidemiológie infekčných chorôb	17
2.4 Obdobie epidemiológie chronických chorôb	21

Časť II

MERANIE ZDRAVOTNÉHO STAVU POPULÁCIE

1. ZDRAVIE A CHOROBA. NORMALITA (P. Bakoss)	24
2. DIAGNOSTICKÉ TESTY V EPIDEMIOLOGII (T. Baška)	26
3. DEPISTÁŽ (SKRÍNING)	28
4. INDIKÁTORY ZDRAVIA POPULÁCIE	30
4.1 Incidencia a prevalencia	30
4.2 Mortalita (úmrtnosť)	31
4.3 Letalita (smrtnosť)	31
4.4 Úmrtnosť v detskom veku (E. Macháčová)	31
4.4.1 Dojčenská úmrtnosť	31
4.4.2 Novorodenecká (neonatólna) úmrtnosť	33
4.4.3 Perinatálna úmrtnosť	33
4.5 Pôrodnosť, narodenosť	34
4.6 Prirodzený prírastok populácie	34
4.7 Stredná dĺžka života	35
4.8 Stratené potenciálne roky života (PYLL)	37
4.9 Roky života štandardizované na invaliditu (DALYs)	37
4.10 Očakávané roky dožitia v plnom zdraví (HALE)	38
4.11 Vekové pyramídy	38

5. ZÍSKAVANIE A EVIDENCIA EPIDEMIOLOGICKÝ DÔLEŽITÝCH ÚDAJOV	43
5.1 Zber údajov	43
5.2 Hlásenie prenosných chorôb	43
5.3 Registre chorôb	45
5.4 Informačné systémy	46

Časť III

METÓDY EPIDEMIOLOGIE

1. DESKRIPTÍVNA (OPISNÁ) METÓDA (Š. Straka)	49
1.1 Definícia, cieľ a zameranie deskriptívnej epidemiológie	49
1.2 Znamky a stupnice merania	49
1.3 Časové závislosti, časový faktor	50
1.4 Miestne závislosti, miestny faktor	51
1.5 Osobné charakteristiky	51
1.6 Porovnateľnosť a reprezentatívnosť údajov z deskriptívnych štúdií (T. Baška)	53
1.6.1 Štandardizácia hodnôt	53
1.6.2 Výber vzorky zo základného súboru	56
2. ANALYTICKÁ METÓDA (P. Bakoss)	57
2.1 Ciele epidemiologickej analýzy	57
2.2 Tvorba pracovných hypotéz	57
2.3 Konceptia príčinnosti (kauzality) v epidemiológii	58
2.3.1 Kauzálne a sekundárne asociácie javov	59
2.3.2 Príčinné (kauzálne) a rizikové faktory	60
2.4 Typy analytických epidemiologických štúdií	60
2.4.1 Kohortové štúdie	61
2.4.2 Štúdie prípadov a kontrol	63
2.4.3 Prierezové štúdie	65
2.5 Chyby ovplyvňujúce výsledok analytických štúdií	65
2.5.1 Náhodná chyba	65
2.5.2 Bias	65
2.5.3 Faktor konfúzie (zavádzajúci faktor, confounding factor)	66
2.5.4 Výhody a nevýhody rôznych typov analytických štúdií	66
3. EXPERIMENTÁLNA METÓDA (S. Bazovská)	67
3.1 Charakteristika experimentálnych štúdií	67
3.1.1 Klinické štúdie (experimenty)	68
3.1.2 Terénne pokusy	68
3.1.3 Prirodzené pokusy	69
3.1.4 Zásady uskutočňovania experimentálnych štúdií	69
4. SURVEILLANCE (S. Bazovská)	70
5. NIEKTORÉ ŠTATISTICKÉ METÓDY POUŽÍVANÉ V EPIDEMIOLOGII (T. Baška)	72
5.1 Fázy štatistickej činnosti	72
5.2 Niektoré deskriptívne štatistické metódy používané v epidemiológii	73
5.2.1 Prezentácia epidemiologických údajov	73
5.2.2 Vybrané štatistické postupy	74
5.3 Niektoré analytické štatistické metódy používané v epidemiológii	76
5.3.1 Porovnávanie kvantitatívnych dát	76

5.3.2 Porovnávanie kvalitatívnych dát	77
5.3.3 Stanovenie asociácie medzi dvoma a viacerými premennými	77

Časť IV

EPIDEMIOLOGIA INFEKČNÝCH CHORÔB

1. ZDRAVOTNÝ A SPOLOČENSKÝ VÝZNAM INFEKČNÝCH CHORÔB (P. Bakoss, E. Macháčová)	78
2. EVOLÚCIA INFEKČNÝCH CHORÔB (P. Bakoss)	82
2.1 Názory na vznik choroboplodných zárodkov	82
2.2 Príklady evolúcie infekčných chorôb	84
2.3 Príčiny zmien infekčných chorôb	86
2.3.1 Zmeny na úrovni pôvodcov nákaz	86
2.3.2 Zmeny na úrovni hostiteľského organizmu	86
2.3.3 Zmeny na úrovni prostredia	87
2.4 Smery vývoja infekčných chorôb a ich pôvodcov	89
3. PRAMENE NÁKAZY (H. Prokopčáková)	91
3.1 Definícia a všeobecná charakteristika prameňov nákazy	91
3.2 Chorý človek ako prameň nákazy	92
3.2.1 Štádiá ochorenia a infekčnosť chorého	92
3.2.2 Klinické formy ochorenia/infekcie a nákazlivosť chorého	93
3.2.3 Index manifestnosti choroby	93
3.3 Nosičstvo patogénnych zárodkov (Š. Straka)	94
3.3.1 Definícia a charakteristika	94
3.3.2 Klasifikácia nosičstva	95
3.3.3 Nosičstvo pri vírusovej hepatitíde B	95
3.3.4 Nosičstvo pri vírusovej hepatitíde D (hepatitída delta)	96
3.3.5 Nosičstvo pri vírusovej hepatitíde C	96
3.3.6 Nosičstvo pri vírusovej hepatitíde G	97
3.3.7 Nosičstvo vírusu TT	97
3.3.8 Nosičstvo pri infekciách HIV	98
3.3.9 Nosičstvo pri brušnom týfe a paratyfoch	98
3.3.10 Nosičstvo stafylokokov	99
3.3.11 Nosičstvo streptokokov	100
3.3.12 Nosičstvo meningokokov (R. Maďar, Š. Straka)	100
3.3.13 Nosičstvo <i>Haemophilus influenzae</i>	101
3.3.14 Nosičstvo pneumokokov	101
3.3.15 Nosičstvo črevných parazitov (Š. Straka)	102
3.4 Zvieratá ako pramene nákazy (L. Čisláková)	103
3.4.1 Medicínsky význam zoonóz	103
3.4.2 Pramene nákazy zoonóz	105
3.4.2.1 Domáce zvieratá	105
3.4.2.2 Voľne žijúce zvieratá	105
3.4.3 Prenos zoonóz	107
3.4.4 Prevencia zoonóz	108
4. MECHANIZMUS PRENOSU CHOROBOPLODNÝCH ZÁRODKOV (P. Bakoss)	109
4.1 Fázy a základné spôsoby prenosu nákazy	109
4.2 Osobitné spôsoby prenosu nákazy	112
4.2.1 Prenatálne (kongenitálne) infekcie	112

4.2.2	Perinatálne infekcie	113
4.2.3	Prenos sprostredkovaný medzihostiteľmi	113
5.	KLASIFIKÁCIA INFEKČNÝCH CHORÔB (P. Bakoss)	113
6.	ČREVNÉ NÁKAZY (H. Prokopčáková)	115
6.1	Všeobecná charakteristika	115
6.2	Prenos črevných nákaz	116
6.3	Epidemiológia akútnych hnačkových ochorení	118
6.4	Epidemiologická charakteristika črevných nákaz	119
6.5	Zásady prevencie črevných nákaz	119
7.	NÁKAZY DÝCHACÍCH CIEST (S. Bazovská)	120
7.1	Všeobecná charakteristika	120
7.2	Prenos nákaz dýchacích ciest	121
7.3	Epidemiologická charakteristika nákaz dýchacích ciest	122
7.4	Akútne respiračné ochorenia	126
7.5	Zásady prevencie nákaz dýchacích ciest	128
8.	KRVNÉ NÁKAZY (D. Guryčová)	130
8.1	Všeobecná charakteristika	130
8.2	Prenos krvných nákaz	130
8.3	Živé vektory a ich epidemiologický význam	131
8.4	Epidemiologická charakteristika krvných nákaz	139
8.5	Zásady prevencie krvných nákaz	141
9.	NÁKAZY KOŽE A POVRCHOVÝCH SLIZNÍC (Š. Straka)	142
9.1	Všeobecná charakteristika	142
9.2	Spôsoby prenosu	143
9.3	Epidemiologická charakteristika a zásady prevencie	143
10.	NEMOCNIČNÉ NÁKAZY (P. Bakoss)	144
10.1	Charakteristika nemocničných nákaz	144
10.2	Klasifikácia nemocničných nákaz	145
10.3	Pôvodcovia nemocničných nákaz	146
10.4	Štúdium príbuznosti klinických bakteriálnych izolátov	148
10.5	Patogenéza nemocničných nákaz	148
10.6	Pramene nemocničných nákaz	149
10.7	Prenos nemocničných nákaz	150
10.8	Faktory negatívne ovplyvňujúce výskyt nozokomiálnych nákaz	150
10.9	Orgánová lokalizácia nemocničných nákaz a ich agensy	151
10.10	Incidencia a prevalencia nozokomiálnych nákaz	151
10.11	Kontrola a prevencia nemocničných nákaz	153
10.11.1	Správna nemocničná prevádzka	154
10.11.2	Lekárske a ošetrovateľské výkony	154
11.	EPIDEMICKÝ PROCES (P. Bakoss)	155
11.1	Charakteristika epidemického procesu	155
11.2	Základné znaky epidemického procesu	156
11.2.1	Kontinuita epidemického procesu	156
11.2.2	Štruktúra epidemického procesu	156
11.2.3	Intenzita epidemického procesu	158
11.3	Základné podmienky epidemického procesu	159
11.3.1	Prítomnosť prameňa nákazy	159
11.3.2	Možnosť prenosu nákazy	159

11.3.3	Prítomnosť vnímavej populácie	160
11.4	Prírodné faktory vplyvajúce na epidemický proces	160
11.5	Sociálne faktory vplyvajúce na epidemický proces	161
12.	ZÁSADY BOJA PROTI INFEKČNÝM CHOROBÁM (S. Bazovská)	163
12.1	Všeobecné princípy	163
12.2	Zneškodňovanie prameňov nákazy	163
12.2.1	Opatrenia týkajúce sa chorých	163
12.2.2	Opatrenia týkajúce sa nosičov patogénnych zárodkov	165
12.2.3	Opatrenia týkajúce sa zvieracích prameňov nákazy	165
12.3	Prerušenie ciest prenosu nákazy	165
12.4	Opatrenia na predchádzanie vzniku a šírenia infekčných chorôb	167
12.4.1	Represívne opatrenia	167
12.4.2	Preventívne opatrenia	168
13.	PROGRAMY ERADIKÁCIE A ELIMINÁCIE INFEKČNÝCH CHORÔB (S. Bazovská)	170
13.1	Kontrola ochorenia	170
13.2	Eliminácia ochorenia	170
13.3	Eliminácia infekcie	171
13.4	Eradikácia ochorenia	171
14.	ŠPECIFICKÁ PROFYLAXIA (P. Bakoss)	173
14.1	Pojem a rozdelenie špecifickej profylaxie	173
14.2	Aktívna imunizácia	174
14.2.1	Základné imunologické princípy vakcinácie	174
14.2.2	Epidemiologické aspekty očkovania	175
14.2.3	Kolektívna imunita	176
14.2.4	Druhy očkovania	179
14.2.5	Očkovacie látky	180
14.2.5.1	Neživé vakcíny	180
14.2.5.2	Živé vakcíny	181
14.2.5.3	Kombinované očkovacie látky	181
14.2.5.4	Simultánne podávanie vakcín	182
14.2.6	Aplikácia vakcín	182
14.2.7	Reakcie po očkovaní	183
14.2.8	Kontraindikácie očkovania	184
14.2.9	Očkovanie vybraných skupín ľudí	185
14.2.10	Vykonávanie vakcinácie	186
14.2.11	Užitočnosť a hospodárnosť očkovania	187
14.2.12	Očkovanie proti tuberkulóze (L. Badalík)	188
14.2.13	Očkovanie proti diftérii (T. Baška)	192
14.2.14	Očkovanie proti tetanu	194
14.2.15	Očkovanie proti pertussis	197
14.2.16	Očkovanie proti vírusovej hepatitíde B (V. Výrosteková)	199
14.2.17	Očkovanie proti infekciám Haemophilus influenzae typ b (S. Bazovská)	203
14.2.18	Očkovanie proti poliomyelitíde (V. Výrosteková)	204
14.2.19	Očkovanie proti morbilám (M. Špaleková)	209
14.2.20	Očkovanie proti parotitis epidemica	212
14.2.21	Očkovanie proti rubeole	214

14.2.22	Očkovanie proti vírusovej hepatitíde A (V. Výrosteková)	218
14.2.23	Očkovanie proti meningokokovej meningitíde (S. Bazovská)	221
14.2.24	Očkovanie proti ochoreniam spôsobeným pneumokokmi	223
14.2.25	Očkovanie proti chrípke (H. Prokopčáková)	224
14.2.26	Očkovanie proti kliešťovej encefalitíde (J. Jareková)	227
14.2.27	Očkovanie proti besnote	229
14.2.28	Očkovanie proti brušnému týfusu	233
14.2.29	Očkovanie proti varicelle (M. Špaleková)	235
14.2.30	Očkovanie proti rotavírusovým gastroenteritídami (P. Bakoss)	237
14.2.31	Očkovanie osôb odchádzajúcich do cudziny (E. Macháčová)	242
14.3	Pasívna imunizácia (H. Prokopčáková, P. Bakoss)	244
14.3.1	Prípravky na pasívnu imunizáciu – všeobecné údaje	244
14.3.2	Profylaxia heterológnymi globulínami	244
14.3.2.1	Dôležitejšie používané prípravky	244
14.3.2.2	Aplikácia heterológnych globulínov	245
14.3.2.3	Reakcie po aplikácii heterológnych globulínov	246
14.3.3	Profylaxia homológnymi imunoglobulínami	246
14.3.3.1	Polyvalentné imunoglobulíny	247
14.3.3.2	Špecifické imunoglobulíny	248
15.	DEZINFEKČIA A STERILIZÁCIA (L. Čisláková)	250
15.1	Základné pojmy	250
15.2	Preventívna a represívna dezinfekcia	251
15.3	Účel a fázy dezinfekcie a sterilizácie	252
15.4	Fyzikálne metódy sterilizácie	252
15.4.1	Tepelné metódy sterilizácie	253
15.4.2	Radiačné žiarenie	254
15.4.3	Sterilizácia plazmou	255
15.4.4	Spaľovanie	255
15.5	Fyzikálne metódy dezinfekcie	255
15.5.1	Tepelné metódy	255
15.5.2	UV žiarenie	256
15.5.3	Filtrácia	257
15.5.4	Elektrostatické odľučovače	257
15.5.5	Ultrazvuk	257
15.6	Chemické metódy dezinfekcie a sterilizácie (D. Guryčová)	257
15.7	Prostriedky chemickej dezinfekcie a sterilizácie	258
15.7.1	Zásady a kyseliny	259
15.7.2	Oxidačné prostriedky	260
15.7.3	Halogény	260
15.7.4	Zlúčeniny kovov	262
15.7.5	Alkoholy	262
15.7.6	Aldehydy	262
15.7.7	Tenzidy	263
15.7.8	Cyklické zlúčeniny	263
15.7.9	Kombinované prípravky	264
15.8	Vyšší stupeň dezinfekcie	264
15.9	Chemická sterilizácia	265
15.10	Centrálne sterilizácia	266

15.11	Kontrola sterilizácie a dezinfekcie	267
16.	DEZINSEKCIA (L. Čisláková)	270
16.1	Druhy dezinfekcie	270
16.2	Spôsoby dezinfekcie	270
16.3	Dezinsekčné látky	271
16.3.1	Insekticídy rastlinného pôvodu	271
16.3.2	Organické zlúčeniny fosforu (organofosfáty)	272
16.3.3	Karbamáty	273
16.3.4	Repelenty a atraktanty	273
16.3.5	Inhibítory rastu	273
16.4	Aplikačné formy insekticídov	274
16.4.1	Pevné aplikačné formy	274
16.4.2	Tekuté aplikačné formy	274
16.4.3	Suspenzie	274
16.4.4	Aerosóly	274
16.4.5	Vydymovacie prípravky (fumiganty)	275
16.5	Zásadady práce s insekticídmi	275
16.6	Použitie insekticídov v praxi	276
16.6.1	Boj proti muchám	276
16.6.2	Boj proti kliešťom	276
16.6.3	Boj proti komárom	276
16.6.4	Boj proti všiam	277
16.6.5	Boj proti blchám	277
16.6.6	Boj proti plošticiam	277
16.6.7	Boj proti švábom a rusom	277
17.	DERATIZÁCIA (J. Jareková)	278
17.1	Charakteristika pojmu deratizácia	278
17.2	Stručná biológia hľadavcov	278
17.3	Spôsoby boja proti hľadavcom	279
17.3.1	Preventívna deratizácia	279
17.3.2	Represívna deratizácia	279
17.3.2.1	Chemická deratizácia	280
17.3.2.2	Mechanické spôsoby deratizácie	281
17.3.2.3	Biologické formy boja s hľadavcami	281
18.	NÁKAZY AKO BOJOVÉ BIOLOGICKÉ PROSTRIEDKY (S. Bazovská)	282
18.1	Charakteristika BBP	282
18.2	História BBP	282
18.3	Osobitosti šírenia BBP	283
18.4	Mikroorganizmy používané na výrobu BBP	283
18.5	Opatrenia na likvidáciu následkov použitia BBP	285

Časť V

EPIDEMIOLOGIA VYBRANÝCH CHRONICKÝCH CHORÔB	287
A. Všeobecná časť	287
A.1 POROVNANIE ÚMRTNOSTI NA VYBRANÉ CHRONICKÉ CHOROBY	
V EURÓPE (A. Baráková)	287
A. 1.1 Úmrtnosť na dôležité chronické choroby v štátoch Európy	287

A. 1.2 Podiely hlavných chronických chorôb z celkovej úmrtnosti vo vybraných štátoch Európy	288
A.2 VÝSKYT CHRONICKÝCH CHORÔB NA SLOVENSKU	291
A.2.1 Úmrtnosť na hlavné príčiny smrti na Slovensku	291
A.2.2 Podiel úmrtí na najčastejšie príčiny smrti na Slovensku	292
A.2.3 Hospitalizácia na najčastejšie chronické choroby na Slovensku	293
1. EPIDEMIOLOGIA SRDCOVO-CIEVNÝCH CHORÔB (SCCH)	
(I. Riečanský, A. Baráková)	296
1.1 Charakteristika a význam SCCH	296
1.2 Klasifikácia CHOS	298
1.3 Geografické odlišnosti príčin úmrtí na CHOS/SCCH	298
1.4 Mortalita na CHOS/ SCCH vo svete a osobitne v Európe	299
1.5 Hospitalizácia na CHOS v Európe	302
1.6 Epidemiológia SCCH na Slovensku	304
1.6.1 Zdroje údajov v SR	304
1.6.2 Úmrtnosť na CHOS/SCCH na Slovensku	305
1.6.3 Hospitalizácia na CHOS/SCCH na Slovensku	308
1.6.4 Pracovná neschopnosť a invalidizácia na CHOS/SCCH na Slovensku	310
1.7 Vybrané epidemiologické štúdie, programy kontroly SCCH	310
1.7.1 Framinghamská srdcová štúdia (Framingham Heart Study)	311
1.7.2 Štúdia siedmich zemí (Seven Countries Study)	312
1.7.3 Intervenčná štúdia proti početným rizikovým faktorom (The Multiple Risk Factor Intervention Trial – MRFIT)	313
1.7.4 Projekt Severná Karélie (The Horth Karelia Project)	313
1.7.5 Projekt MONIKA (WHO MONICA Project – Multinational Monitoring Trends and Determinants in Cardiovascular Diseases Project)	314
1.7.6 Program CINDI (Countrywide Integrated Non-communicable Diseases Intervention Programme)	315
1.7.7 Kardiovaskulárny program SR	315
1.8 Rizikové faktory aterosklerózy	318
1.8.1 Klasifikácia rizikových faktorov	318
1.8.2 Vek	319
1.8.3 Pohlavie	319
1.8.4 Rodinná anamnéza	319
1.8.5 Osobná anamnéza	319
1.8.6 Genetická záťaž	320
1.8.7 Hypercholesterolemia	320
1.8.8 HDL-cholesterol	322
1.8.9 Triglyceridy	322
1.8.10 Arteriálna hypertenzia	322
1.8.11 Fajčenie	324
1.8.12 Diabetes mellitus	326
1.8.13 Obezita	326
1.8.14 Metabolický syndróm	327
1.8.15 Nedostatok telesnej aktivity	328
1.8.16 Stres a psychosociálne faktory	328
1.8.17 Trombogénne faktory	329

1.8.18 Hemocystein	330
1.8.19 Alkohol	330
1.8.20 Zápal a ďalšie netradičné rizikové faktory	331
1.9 Rizikové faktory SCCH v populácii na Slovensku – výsledky z rokov 1993 až 2004	332
1.9.1 Fajčenie	334
1.9.2 Obezita	334
1.9.3 Arteriálna hypertenzia	336
1.9.4 Dyslipidémia	337
1.9.5 Metabolický syndróm	337
1.9.6 Telesná inaktivita	338
1.9.7 Alkohol	338
1.10 Prevencia SCCH	339
1.10.1 Populačná stratégia a stratégia vysokého rizika	339
1.10.2 Stanovenie kardiovaskulárneho rizika	341
1.11 Prognóza CHOS	345
2. EPIDEMIOLOGIA CIEVNYCH CHORÔB MOZGU (CCHM)	
(M. Brozman, P. Špalek, A. Baráková)	350
2.1 Charakteristika CCHM	350
2.2 Zdravotný a spoločenský význam CCHM	350
2.3 Patogenéza a klasifikácia ACMP	351
2.3.1 Mozgové ischemie	351
2.3.2 Intrakraniálne hemorágie	352
2.4 Výskyt CCHM rôznych štátoch	353
2.4.1 Úmrtnosť na CCHM	353
2.4.2 Hospitalizácia na CCHM a ich incidencia	355
2.5 Výskyt CCHM na Slovensku	357
2.5.1 Zdroje údajov	357
2.5.2 Úmrtnosť na CCHM na Slovensku	358
2.5.3 Hospitalizácia na CCHM a ich incidencia na Slovensku	361
2.5.4 Pracovná neschopnosť a invalidizácia pre CCHM na Slovensku	363
2.5.5 Starostlivosť o pacientov s CCHM na Slovensku	363
2.6 Rizikové faktory CCHM	364
2.6.1 Vek	664
2.6.2 Pohlavie	365
2.6.3 Rasa a geografické faktory	365
2.6.4 Familiárny výskyt a genetická predispozícia	365
2.6.5 Arteriálna hypertenzia	366
2.6.6 Srdcovocievne choroby	366
2.6.7 Diabetes mellitus	367
2.6.8 Dyslipidémia	367
2.6.9 Fajčenie	367
2.6.10 Tranzientné ischemické ataky	368
2.6.11 Asymptomatická karotická stenóza	368
2.6.12 Alkohol	368
2.6.13 Obezita a nedostatok telesnej aktivity	369
2.6.14 Hormonálna antikoncepcia	369
2.6.15 Hematologické rizikové faktory	369

.....	330	2.6.16 Migréna	369
.....	330	2.6.17 Abúzus liekov a návykových látok	369
.....	331	2.7 Primárna a sekundárna prevencia CCHM	370
.....	332	2.7.1 Charakteristika prevencie	370
.....	334	2.7.2 Liečba artiriálnej hypertenzie	370
.....	334	2.7.3 Stop fajčeniu	371
.....	336	2.7.4 Zvýšená fyzická aktivita	371
.....	337	2.7.5 Antiagregačná liečba	371
.....	337	2.7.6 Antikoagulačná liečba pri fibrilácii predsiení	371
.....	338	2.7.7 Liečba ostatných ochorení srdca	372
.....	338	2.7.8 Liečba karotických stenóz	372
.....	339	2.7.9 Liečba diabetes mellitus	372
.....	339	2.7.10 Redukcia LDL-cholesterolu	372
.....	341	2.7.11 Iné možnosti preventívnej liečby	373
.....	345	3. EPIDEMIOLOGIA NÁDOROVÝCH OCHORENÍ (I. Pleško)	376
.....	350	3.1 Úvod	376
.....	350	3.2 Klasifikácia nádorov	376
.....	350	3.3 Definícia, náplň a základné členenie epidemiológie nádorov	378
.....	351	3.4 Deskriptívna epidemiológia nádorových ochorení	378
.....	351	3.4.1 Definícia, základné ukazovatele a zdroje údajov	378
.....	352	3.4.1.1 Mortalita (úmrtnosť)	379
.....	353	3.4.1.2 Incidencia	379
.....	353	3.4.1.3 Prevalencia	381
.....	355	3.4.1.4 Vekovo-špecifická incidencia a mortalita	381
.....	357	3.4.1.5 Letalita (smrtnosť)	381
.....	357	3.4.1.6 Prežívanie	381
.....	358	3.4.1.7 Populácia	382
.....	361	3.4.2 Metódy deskriptívnej epidemiológie nádorov	382
ensku	363	3.4.2.1 Štandardizácia hodnôt incidence a mortality	382
.....	363	3.4.2.2 Kumulatívne hodnoty a kumulatívne riziko	383
.....	364	3.4.2.3 Korelačné štúdie	384
.....	664	3.4.3 Prínos deskriptívnej epidemiológie k štúdiu výskytu zhubných	
.....	365	nádorov	384
.....	365	3.4.3.1 Incidencia a mortalita zhubných nádorov na Slovensku	384
.....	365	3.4.3.2 Vekovošpecifická incidencia a mortalita na zhubné nádory	
.....	366	na Slovensku	392
.....	366	3.4.3.3 Mapy a atlasy zhubných nádorov	395
.....	366	3.4.4 Medzinárodné porovnania incidence a mortality na zhubné nádory	395
.....	367	3.4.5 Migračné štúdie	399
.....	367	3.4.6 Profesionálne tumory	399
.....	367	3.4.7 Duplicitné tumory	400
.....	368	3.4.8 Prežívanie	400
.....	368	3.5 Analytická a experimentálna epidemiológia nádorových ochorení	400
.....	368	3.5.1 Definícia, náplň a ciele	400
.....	369	3.5.2 Metódy analytickej a experimentálnej epidemiológie	401
.....	369	3.5.2.1 Retrospektívne štúdie	401
.....	369	3.5.2.2 Prospektívne štúdie	401
.....	369	3.5.2.3 Intervenčné štúdie	402

3.6 Rizikové faktory zhubných nádorov	402
3.6.1 Kategórie rizikových faktorov	402
3.6.2. Tabak	404
3.6.3 Výživa	404
3.6.4 Žiarenie	406
3.6.5 Vírusy a iní pôvodcovia nákaz	407
3.6.6 Lieky a exogénne pohlavné hormóny	408
3.6.7 Zamestnanie	409
3.6.8 Alkohol	409
3.6.9 Znečistenie vonkajšieho prostredia	409
3.6.10 Pitná voda	409
3.6.11 Iné rizikové faktory	410
3.7 Prevencia zhubných nádorov	410
3.7.1 Primárna prevencia	413
3.7.1.1 Boj proti fajčeniu	413
3.7.1.2 Uplatňovanie zásad správnej výživy	413
3.7.1.3 Boj proti alkoholizmu	414
3.7.1.4 Primárna prevencia profesionálnych nádorov	414
3.7.1.5 Ochrana vonkajšieho prostredia pred znečistením	415
3.7.1.6 Ochrana pred žiarením	415
3.7.1.7 Ochrana pred inkriminovanými infekciami	416
3.7.1.8 Chemoprevencia	417
3.7.1.9 Iné metódy primárnej prevencie	417
3.7.2 Sekundárna prevencia	417
3.7.2.1 Sekundárna prevencia zhubných nádorov krčka maternice	419
3.7.2.2 Sekundárna prevencia zhubných nádorov prsníka	419
3.7.2.3 Sekundárna prevencia zhubných nádorov kolorekta	420
3.7.2.4 Možnosti sekundárnej prevencie iných zhubných nádorov	421
3.8 Perspektíva nádorových ochorení	421
4. EPIDEMIOLOGIA CHRONICKÝCH CHORÔB DÝCHACEJ SÚSTAVY	
(Š. Urban, L. Badalík)	424
4.1 Klasifikácia chorôb dýchacej sústavy	424
4.2 Charakteristika chronických chorôb dýchacej sústavy	425
4.3 Zber údajov o výskyte chorôb dýchacej sústavy	425
4.4 Chronická obštrukčná choroba pľúc (CHOCHP), chronická bronchitída,	
pľúcny emfyzém	425
4.4.1 Definícia CHOCHP	426
4.4.2 Výskyt CHOCHP (chronickej bronchitídy, emfyzému)	427
4.4.3 Rizikové faktory CHOCHP (chronickej bronchitídy, emfyzému)	429
4.4.4 Prevencia CHOCHP (chronickej bronchitídy, emfyzému)	432
4.5 Bronchiálna astma	434
4.5.1 Definícia astmy	434
4.5.2 Výskyt astmy	434
4.5.3 Rizikové faktory astmy	435
4.5.4 Prevencia astmy	436
4.6 Bronchiektázie	437
4.6.1 Definícia bronchiektázií	437
4.6.2 Výskyt bronchiektázií	437

4.6.3 Rizikové faktory bronchiektázií	438
4.6.4 Prevencia bronchiektázií	438
4.7 Difúzne parenchýmové pľúcne procesy	439
4.7.1 Definícia difúzných parenchýmových ochorení	439
4.7.2 Výskyt difúzných parenchýmových ochorení	441
4.7.3 Rizikové faktory difúzných parenchýmových ochorení	442
4.7.4 Prevencia difúzných parenchýmových procesov	443
4.8 Perspektíva chronických chorôb dýchacej sústavy	444
5. EPIDEMIOLOGIA DIABETES MELLITUS (DM) (J. Vozár)	446
5.1 Všeobecná časť	446
5.1.1 Definícia diabetes mellitus	446
5.1.2 Zdravotný a spoločenský význam DM	446
5.1.3 Klasifikácia a diagnostika DM	447
5.2 Epidemiológia diabetes mellitus 2. typu (DM 2)	449
5.2.1 Charakteristika DM 2	449
5.2.2 Zber údajov, ich validita, register	451
5.2.3 Výskyt DM 2 v SR (prevalencia, incidencia, trendy)	452
5.2.3.1 Diagnostikovaný diabetes – dispenzarizované ochorenia	452
5.2.3.2 Nediagnostikovaný diabetes	453
5.2.3.3 Liečba diabetu a jej vývoj v SR	454
5.2.4 Výskyt DM 2 v iných krajinách, jeho trendy a geografické rozdiely	455
5.2.5 Výskyt komplikácií a sprievodných ochorení pri DM 2	457
5.2.6 Mortalita chorých na DM 2 (relatívne riziko oproti nediabetickej populácii)	460
5.2.7 Rizikové faktory	462
5.2.7.1 Genetická predispozícia	462
5.2.7.2 Etnické rozdiely	463
5.2.7.3 Obezita a fyzická inaktivita	464
5.2.7.4 Pohlavie a vek	467
5.2.7.5 Intrauterínny vývoj	467
5.2.8 Prevencia DM 2	467
5.2.8.1 Primárna prevencia ochorenia	467
5.2.8.2 Sekundárna prevencia	468
5.2.8.3 Terciárna prevencia	469
5.2.8.4 Prevencia v praxi	469
5.2.9 Zdravotno-ekonomický efekt DM 2	471
5.3 Epidemiológia diabetes mellitus 1. typu (DM I) (D. Michalková, P. Hlava)	474
5.3.1 Úvod	474
5.3.2 Rizikové faktory DM I	475
5.3.2.1 Genetické rizikové faktory	475
5.3.2.2 Vonkajšie rizikové faktory	475
5.3.3 Mechanizmus deštrukcie B-buniek	476
5.3.4 Predikcia a prevalencia DM I	476
5.3.5 Výskyt DM I	477
5.3.5.1 Prevalencia a incidencia DM I	477
5.3.5.2 Geografická distribúcia DM I	477
5.3.5.3 Regionálne rozdiely výskytu DM I	478

5.3.5.4 Etnické rozdiely výskytu DM I a vplyvy migračných pohybov obyvateľstva	478
5.3.5.5 Rozdiely v incidencii DM I podľa veku a pohlavia	478
5.3.5.6 Časové trendy a variácie v ročných obdobiach	480
5.3.5.7 Mortalita detí s DM I	480
5.3.6 Výskyt DM I na Slovensku	480
5.3.6.1 Registre DM I	480
5.3.6.2 Incidencia DM I	481
5.3.6.3 Sezonalita DM I	483
5.3.6.4 Prevalencia DM I v detskom veku	485
5.3.6.5 Regionálne rozloženie DM I	486
5.3.6.6 Budúcnosť epidemiológie DM I	489
Použité skratky v časti V	493
Register	495